بۆ پێم وابوو ڕیفراندۆم ناکرێ؟
… سمکۆ عەبدولکەریم

ئەو پرسیارەی بڕیارمدا بوو دوای ئەنجامدانی وەڵام بدەمەوە..........

من:

من کوڕی پیاوێکی هەژاری بێنێ لە شانی شۆڕشی ئەیلول -م، ئەو هەر لەسەرەتای ئەو شۆڕشەوە ساڵی 1961 تاکو 1975 ئەو بێنێیەی هەر بەشانەوە بوو، تا ئەو ڕۆژەی لە شانیان کردەوە، هەشت ساڵی تەمەنم لە نێو کونە ئەشکەوت و ئاوارەیی ئێران و باشوری عێراق و کووچی زیندان بەسەر بردوە، ئێستاش فڕەفڕی فڕۆکە ناوپاڵم هاوێژەکانی سیخۆ و باجەر و مێکی ڕوسی لە گوێمدا هاشەیان دێ.
ئەو من-ەم بۆ ئەوە بوو.. من دەرچووی سەرەتای قوتابخانەی کوردایەتیم، بۆیە ئەوانەی دەیانەوێ ڕۆحی ئینتیما و نیشتمان پەروەری و کوردایەتی بۆ خێزان و ئەو ژینگەیە بگێڕنەوە کە خودی کەسەکەی لێوە سەرهەڵداوە و گەشەی کردوە، ئەوە دیاربێ کە من دەرچووی ئەوێم.
لە وێوە هاتووم بە چەندین هەوراز و نشێوی ئەم مەملەکەتەدا شوڕ بوومەتەوە و سەرکەوتووم.

لە ناخەوە ئەو بیرو باوەڕەم هەڵگرتوە و نەمهێشتوە لەق بێ، بە کورتییەکەی ئەوەی پەیوەندی بە خودی خۆمەوە هەبووە لە ڕووی ئینتیما و ئیرادە و باوەڕ و خۆڕاگری و بەرگری، هەوڵمداوە بیپارێزم.
بەڵام كاتێك هەڵوەستەیەك دەكەم و ئەو پرسیارە لەخۆم دەکەم، کە من بۆ لە ئێستادا هەمان ئەو ڕۆحەی جارانم نەماوە، یان لانی کەم نەمتوانیوە وەك خۆی بیپارێزم؟
پەنجەی تۆمەت بۆ سەرکردەکانی کورد و پارتییە سیاسییەکان و ئەو ئەقڵە سیاسییە سەقەتەی کورد درێژ دەکەم کە بە درێژایی مێژوو هەوڵیان داوە کەسایەتی و ئیرادە و شکۆی تاکی کورد تێك بشکێنن، ئەوان لە جیاتی ئەوەی لە چوارچێوەی پەروەردە و زانست و فکر و ئەخلاقی سیاسییەوە بونیاتی کەسایەتییەکی بە هێز بکەن، بە پێچەوانەوە بە شێوەیەکی گشتی ڕۆژ بە ڕۆژ ئەو بونیاتەی هەشبووە لەقیان کردوە.

تا ئەو ئاستەی ئینسانی کورد نەتوانێ باوەڕ بە ڕاستی و جدیەتی سەرکردەکانیشی بکات، وەك ئەوەی بەر لە ئەنجامدانی ریفراندۆمەکەی 9-25 بینیمان و هەستمان پێکرد.
بەڕاستی دەبێ ئەو پرسیارە بکەن و بەجدیش لێیبکۆڵنەوە، بۆچی من و زۆربەی هەرەزۆری هاوڵاتیانی کوردستان ئەو باوەڕەمان هەبوو کە ریفراندۆم ناکرێ؟ لەبەرامبەر کەمینەیەکی کەمدا کە پێیان وابوو دەکرێ و مەسەلەکە زۆر جدییە.

بەشی زۆری ئەوانەی بەو باوەڕە یەقینە گەیشتبوون، ئەو حزبیانە بوون کە زۆر لە نزیکەوە لەوە دڵنیا کرابوونەوە کە مەسەلەکە لەوە دەرچووە پاشەکشەی لێبکرێ، بۆیە ئەو بازنە بچووکەی دەوروبەری بەڕێز مەسعود بارزانی کە شەو و ڕۆژ بۆ پسانەوە و بە هەموو شێوەیەك لە هەوڵی گەیاندنی ئەو ڕاستییەدا بوون، کە ئەنجامدانی ڕیفراندۆم فاکتێکی مسۆگەرەو مومکین نییە پاشەکشەی لێبکرێ، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا هەر نەیانتوانی ئەوە لە مێشکی هەمواندا داکوتن و ئەو گومانە بڕەوێننەوە کە زۆربەی هاوڵاتیان لەبەرامبەر ئەنجامدانی ڕیفراندۆمدا هەیان بوو.

مەترسی ئەو گومانە لەوەدا زیاتر دەبێ و پێویستە هەڵوەستەی لەسەر بکەین، کاتێك دەبینین خودی مەسعود بارزانی-ش دێتە سەر شانۆکە و لە ڕێگەی کۆڕ و کۆبوونەوەی جەماوەری، بە هەموو شێوەیەك جەخت لەسەر ئەو ڕاستییە دەکاتەوە کە ئەنجامدانی ریفراندۆم جدیەتێکی حەتمییە و قابلی پاشەکشە لێکردن نییە، ئەگەرچی ئەم جەختکردنەوەی ئەو، بەشێوەیەك لە شێوەکان دەبێتە هۆی دروستکردنی جۆرێك لە باوەڕپێکردن لای بە شێکی دیکەی هاوڵاتیان، بەڵام دیسان بەو شێوەیە نییە ببێتە هۆی ڕەواندنەوەی ئەو گومانەی بەشێك لە هاوڵاتیان کە تا دوا ساتەکان و بگرە هەبوو تا ئەو کاتەی نەیبینی خەڵك دەنگ دەدات هەر باوەڕی نەکرد کە ڕیفراندۆم دەکرێ.
ئەمەش بە هیچ شێوەیەك کێماسی نییە بۆ ئەو کەسانە.
دەزانن بۆ؟

چونکە دەمێکی دورو درێژە ئێمە هەر بەوە ڕاهێنراوین کە باش نییە لەبەرامبەر کەسدا بڵێن نەخێر، لەوەتەی خۆمان ناسیووە هەر دەبینم و دەبیستم، لەبەرامبەر داواکاری و داخوازییەکانی وڵاتان وخودی دوژمنانی کوردیشەوە، هەر دەست لەسەر سنگ بووینە، لە ژێر فشارو داواکاری دوژمنانمانەوە شەڕی یەکترمان کردوە و شەرەف و ناموسی یەکترمان خستۆتە ژێر پێڵاوەکانمان. من لەوەتەی خۆم ناسیوە هەر لە تێکچوونی شۆڕشی ئەیلول و دواتر ڕووداوەکانی دوای ڕاپەرین و

دواتریش شەڕی ناوخۆ و هەروەبێتەوە ڕووداوەکانی دوای ڕووخانی بەعس، هەر بینیومە و هەر بیستومە، سەرکردایەتی کورد باش و خراپ، هەر بە گوێی دوژمنەکانی کردوە، نەیان هێشتوە ئێمە دوژمنی راستەقینەی خۆمان بناسین، دوژمنەکانمان ڕۆژێك دۆست و ڕۆژێك دوژمن بووە، لە کاتێکدا وەك ئالان بادیۆ دەڵێ: (دوژمن بە شێکە لە جەوهەری سیاسەت، هەر سیاسەتێکی ڕاستەقینە دەبێ دوژمنی ڕاستەقینەی خۆی بناسێت)

بە هێنانەوەی دنیایەك بیانوو ویستویانە باوەڕمان پێ بێنن، کە ئەگەر ئەوە نەکەین، ڕەنگە ئەو ئەزموونە ساوایە لە دەست بدەین، بۆیە بۆ ئەوەی بتوانین خۆمان بپارێزین، دەبێ ئەوەی ئەوان دەیڵێن بە گوێیان بکەین، ئەگەر لەسەر حیسابی یەکتر کوشتنی خۆشمان بێ.
بە درێژایی ئەو ماوەیەی دوای ڕاپەرین بەردەوام بە هۆکارە جۆراجۆرەکان نەك هەوڵی بونیاتنانی کەسایەتی بە هێز و خۆڕاگری بڕوا بەخۆبوو نەنراوە، بەڵکو ئەوەشی هەبوو لە نێوبراوە، یان لانی کەم بێهێز و بێ بایەخ کراوە.
لەم ڕوانگەیەوە ئاسان نییە بتوانی لە ماوەی شەو و ڕۆژێکدا ئەو باوەڕ و ئیرادەیە دروست بکەیتەوە کە لانی کەم نزیکەی بیست و پێنج ساڵە ئەم دەسەڵاتە ئەو باوەڕ و ئیرادەیە لاواز دەکات.

ئاخر ئاسان نییە تۆ بتوانی باوەڕ بەوە بێنی، ئێستا رابەرێکت هەیە لەبەرامبەر ئامانجێك و مافێکی لە مێژینەی لێزەوتکراودا ئامادەیە تەحدای هەموو دنیا بکات، ئامادە نییە گوێ لە کەس بگرێ، لە ماوەی تەنیا چەند مانگێکدا، لە باوەڕبوون بە ئیرادەی دەرەکی دەگەڕێتەوە بۆ ئیرادەیەکی داڕوخاوی ناوەخۆ، ئاسان نییە باوەڕ بکەی تۆ ئێستا خاوەنی سەرکردەیەکی بە ئەمریکا و وڵاتانی زلهێزی دنیا دەڵێ (نا) ئاخر ئێمە هەرگیز ئەوەمان نەبینیوە، لە قوتابخانەو فێرگە سیاسی و حزبییەکان ئەو پەروەردەیە نەکراوین، تۆ واز لەو رێژە بچووك و کەمە بێنە کە هەر لە سروشتدا خاوەنی ئەو باوەڕو ئیرادەیەن، واز لەو کەسە درێزنانەش بێنن کە بەدرێی دروشمبازانە و سۆزی نیشتمان پەروەرییەکی لە جەوهەردا خاڵی، دەیانەوێ بڵێین ئێمەش ئەو ئیرادەو باوەڕەمان هەیە، چونکە هەردوو حاڵەتەکە لە ڕۆژە سەخت و ناسکەکاندا بەدیار دەکەوێ، ئەو دەمەش سوودێکی ئەوتۆی نییە، هەروەك “ئیمام عەبدولفەتاح ئیمام” لە کتێبی (الاخلاق و السیاسە)دا دەڵێ : (ئەوانە لە دۆڵ کوتین و زوڕنا لێدان و دروشمی بریقەداردا شارەزایی باشیان هەیەو ئاسمانت بۆ دەهەژێنن و “بەسەرو ماڵ” خۆیان بە قوربانی فەرمانڕەوا دەکەن، دوایش لە کاتە ناسك و

پێویستەکاندا وەك بەرزەکی بانان بۆی دەردەچن و تێیدەتەقێنن)

لێرەوە دەگەینە ئەو ئەنجامەی کە بەهۆی ئەوەی کورد بە درێژایی مێژووی خۆی خاوەنی سەرکردایەتی و پارتێکی سیاسی بێخەوش نەبووە، بۆیە نەتوانراوە میللەتێکی بێخەوشیش بەرهەم بهێنرێ.
ئەم وەرچەرخانە گەورەیە لە هەڵوێستی سەرکردایەتی کورد بۆ هاوڵاتیانی، جێگەی تێڕامان و لێوەردبوونەوەیە، سەرەنجام جێگەی گومانە و بە ئاسانی ناتوانێ باوەڕ بەوە بکات کە ڕوودەدات، چونکە لە رابردوودا هەڵوێست و حاڵەتی وای نەبینیوە، بۆیە پێویستە لەم گۆشە نیگایەوە لەم مەسەلەیە بڕوانرێ، بەر لەوەی پەناببرێتە بەر تێگەیشتنی وەهمی و دوور لە لۆژیك، یان لانی کەم هەوڵبدەن حاڵەتەکان لە یەکتری جیا بکەنەوە بۆ ئەوەی بە ئەنجامێکی باش بگەن، هەوڵبدرێ بەهەر شێوەیەك بێت ئینتیما و ئیرادە و متمانەیەکی راستەقینە بگەڕێنرێتەوە، چونکە سەرەنجام هەر ئەو ئینتیما و ئیرادەو متمانەیە پارێزگاری لەو دەستکەوتانە دەکات کە بەدی دەهێنرێن، ناشکری ئەوە لەسەر وەهمێکی وەهمی بینا بکرێ و لە کاتی رووداوە ناخوازراوەکاندا کەس نەبێ بە برای ئەوی تر.

لێرەوەیە ئینسان ناتوانێ باوەڕ بەوە بکات کە خەریکە ڕوودەدات، چونکە ئەگەر واقیعێکیش لە ئارادا بێ، ئەوە لە لایەکی ترەوە تێگەیشتنێکی دیکەی ئێمە هەیە بۆ ئەو واقیعە، ئەویش لاوازی ئینتیما و ئیرادەی باوەڕە، لە کاتێکدا لەم سەردەمە نوێیەدا ئەمریکا هەرگیز ئامادە نییە پشتیوانی لەوەها نەتەوەیەك یان گرووپێکی نەتەوەیی بکات ئەگەر خاوەنی ئیرادەیەکی بەرگری بە هێز نەبێت، وەك ئەوەی لە خۆرئاوای کوردستان بینیمان.
من کە ئەو ئیرادەیە نابینم چۆن بتوانم باوەڕ بکەم بەوەی کە ڕوودەدات.

کاتێك ڕووداوەکەی 11-ی سپتێمبەر لە ئەمریکا ڕوودەدات، هاوڵاتیانی ئەم وڵاتە بە هەموو رەگەز و چین و توێژێکییەوە ئاڵای ئەمریکا لەسەر باڵەخانەو ماڵەکانیان قایم دەکەن، ئەوانەشی کە لەوپەڕی بێزاریدا بوون و دەیانویست بە یەکجاری ئەمریکا بە جێبهێڵن بڕیاری مانەوە و بەرگریکردن دەدەن و جارێکی دیکە ئینتما و باوەڕ بۆ نیشتمانەکەیان تازە دەکەنەوە بەڵام لێرە لە دۆخێکی ئەوهادا هاوڵاتیان زیاتر بیر لە کۆچ و بەجێهێشتنی کوردستان دەکەنەوە، ڕێك لەم کاتەدا کە کورد ڕیفراندۆم دەکات ژمارەیەك هاوڵاتی کورد لە دەریای ئیجەدا دەخنکێن.
کێ دەتوانێ ناخی هەموو ئەوانەش تێبگات کە بەم بۆنەیەوە شەوانە

هەڵدەپەڕین، باوەڕتان بۆ لایەکی بیریان هەمیشە بەلای ئەوەوەیە چۆن بتوانن لە دەرفەتێکدا ئەو خاکەی هێندە لەسەری هەڵپەریون بە جێی بهێڵن.

هەرچەندە زۆر گومانم لەوە نییە کە بەڕێز مەسعود بارزانی ئەوە نەزانێت، چونکە مام جەلال لە کتێبی دیداری تەمەندا باسی ئەو خاڵەی کردوە.

لە کۆتایدا ئەو تێگەیشتنەی من هەرگیز ئەو پێشمەرگە قارەمانانە ناگرێتەوە کە شەو و ڕۆژ لە پێشی پێشەوەی بەرکانی ڕووبەڕوو بوونەوەن، ئەگەر لە خۆبوردوویی ئەوان نەبێ هەرگیز ئێمەش دەرفەتەی ئەو جۆرە نووسینانەمان نابێت.

گفتوگۆیەکی نێوان ئالان بادیۆ و نیکۆلانرونگ

الاخلاق والسیاسە/ امام عبالفتاح امام/لا 15

هەمان سەرچاوە

ئێمە کێن؟ نووسینی ساموێل پ. هنتگتۆن-لاپەرە 12